

Дерев'янко Богдан Володимирович,
доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри цивільно-правових дисциплін та банківського права
Державного вищого навчального закладу
«Українська академія банківської справи Національного банку України», м. Суми

ЩОДО ЗМІНИ ЗАКОНОДАВСТВА У НАПРЯМІ СПРИЯННЯ ВИРОБНИЦТВУ ЕНЕРГІЇ З АЛЬТЕРНАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ

Сучасна ситуація в Україні, географічні та економічні умови господарської діяльності, функціонування соціальних об'єктів та життя громадян вказують на необхідність кардинальної зміни законодавства про виробництво та економію енергетичних ресурсів. На сьогодні у розвинених країнах Європи (ФРН, Нідерландах, Швейцарії, Бельгії та інших), які знаходяться у географічних зонах із більш теплими зимами, ефективно використовуються системи, що дозволяють у промислових та побутових умовах виробляти або акумулювати електричну енергію. Цьому сприяють різноманітні державні програми, що фінансово підтримують компанії та осіб, які використовують обладнання, спроможне акумулювати енергію вітру, води та Сонця. Українське законодавство лише передбачає підвищення вартості енергії пропорційно підвищенню кількості її використання. Пільг українські суб'єкти господарювання, які використовують чи планують використовувати вітро-, гідро-генератори чи сонячні батареї, не отримують. Тим більше не отримують жодних привілеїв і громадяни. Хоча слід визнати наявність у статті 16 «Стимулювання енергозбереження» Закону України «Про енергозбереження» від 1 липня 1994 року № 74/94-ВР декларативних норм, що передбачають надання податкових пільг підприємствам - виробникам обладнання для використання нетрадиційних та поновлюваних джерел енергії і альтернативних видів палива, та підприємствам, які використовують устаткування, що працює на нетрадиційних та поновлюваних джерелах енергії, альтернативних видах палива.

Потребує також перегляду вся система державного управління як у сфері діяльності суб'єктів природних монополій, що виробляють енергію, так і у сфері

діяльності суб'єктів природних монополій, що здійснюють постачання енергетики кінцевим споживачам. У цьому зв'язку Л. Д. Руденко вказує на взаємозв'язок таких видів діяльності та необхідність їх лібералізації [1, с. 798].

У свою чергу, пунктом 6 статті 9 Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» від 1 червня 2000 року № 1775-III передбачено, що діяльність у сфері електроенергетики та використання ядерної енергії підлягає ліцензуванню. Пунктом 13 постанови КМУ від 14 листопада 2000 року № 1698 «Про затвердження переліку органів ліцензування» визначено, що органом ліцензування діяльності з виробництва теплової енергії на теплоелектроцентралях і когенераційних установках та установках з використанням нетрадиційних або поновлюваних джерел енергії є Національна комісія регулювання енергопостачання (НКРЕ). А пунктом 14 цієї постанови органом ліцензування діяльності з виробництва теплової енергії (крім діяльності з виробництва теплової енергії на теплоелектроцентралях, теплоелектростанціях, атомних електростанціях і когенераційних установках та установках з використанням нетрадиційних або поновлюваних джерел енергії), транспортування її магістральними і місцевими (розподільчими) тепловими мережами та постачання теплової енергії є Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері комунальних послуг, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські держадміністрації. Також у названому раніше Законі України «Про енергозбереження» міститься розділ III «Стандартизація та нормування у сфері енергозбереження», який накладає на суб'єкти господарювання певні зобов'язання, що в цілому є позитивним. Проте, з іншого боку, наявність зобов'язань може бути використана державними органами в якості стримуючого фактору по відношенню до суб'єктів господарювання. Ситуація виглядає таким чином, що господарська діяльність з енергопостачання суб'єктам господарювання та громадянам належить до сфери природних монополій. Енергопостачальні організації, що діють в усіх областях України, утворені у формі акціонерних товариств. Власниками контрольних або великих пакетів акцій часто є недержавні суб'єкти господарювання та їх об'єднання. Діяльність з постачання електроенергії є прибутковою. Тому

власникам акцій енергопостачальних організацій вигідно продавати максимально можливу кількість електроенергії суб'єктам господарювання та громадянам і намагатися заблокувати потуги суб'єктів господарювання - їхніх споживачів щодо виробництва енергії самотужки з альтернативних джерел. Саме тому потужне енергетичне лоббі України не зацікавлене в економії суб'єктами господарювання електричної та іншої енергії, а тим більше, у реалізації проектів із виробництва енергії з альтернативних джерел. Аналогічну ситуацію можемо спостерігати й у РФ, де потужний монополіст РАО «Газпром» проводить політику, спрямовану на дискредитацію навіть самої ідеї про можливість отримання енергії з альтернативних відновлюваних джерел. Зокрема, використання вітряних генераторів у РФ визнано економічно нерентабельним. А тому навіть побудована в українському Криму станція вітрогенераторів у російському Криму була зруйнована. На сьогодні невідома доля станції вітрогенераторів під Новоазовськом Донецької області. Філософія роботи РАО «Газпром» зводиться до того, що усі джерела енергії крім російського газу є або дорогі, або шкідливі для людини та природи. Те саме стосується і політики світового енергетичного лоббі. Відомо, що існують новітні технології отримання енергії «практично з повітря». Проте до тих пір, поки у світі залишаються запаси вуглеводнів, зокрема нафти та газу, світові енергетичні монополісти блокуватимуть впровадження будь-яких альтернативних інноваційних технологій. При цьому будь-яка дія може викликати розумну протидію. Альтернативні джерела енергії тому і мають таку назву, що не є основними. Тобто на сьогодні вони не спроможні повністю задовольнити потреби економіки в енергетичних ресурсах. Тому у розвинених європейських країнах розвиток альтернативної енергетики відбувається у межах підприємств малого бізнесу або у приватній сфері функціонування домогосподарств, що регулюється нормами цивільного права.

У попередній роботі нами пропонувалася структура програми використання енергії з альтернативних джерел. Зокрема визначалася стратегічна мета цієї програми, її рівень, відповідальні та виконавці, строк виконання з розбивкою на три етапи, джерела фінансування, а також засоби регулюючого впливу держави на

суб'єктів господарювання, спрямовані на досягнення мети програми [2, с. 70-73]. Останні були окремо проаналізовані в іншій роботі [3]. Але не зважаючи на достатній час виходу з друку названих робіт, на сьогодні в Україні серйозні програми отримання електроенергії з альтернативних джерел не реалізуються. Очевидно, що «зверху» реалізація таких програм ініційована не буде. Тому доцільно використати досвід європейських країн та розпочати реалізацію проектів «знизу» – самими суб'єктами господарювання та приватними особами. Стосовно останніх господарським законодавством отримання ліцензії не передбачено, хоча все одно необхідне отримання певних дозволів. З іншого боку, в актах кримінального та адміністративного законодавства не передбачено відповідальності за неузгоджене з органами влади чи місцевого самоврядування встановлення у себе на подвір'ї невеликого вітрогенератору чи міні-гідроелектрогенератору на джерело чи струмок у дворі, а сонячної батареї на даху, за умови використання електроенергії для власних потреб. Те саме можуть собі дозволити і невеликі суб'єкти господарювання і громадяни-СПД. У Кодексі України про адміністративні правопорушення на глави 7 «Адміністративні правопорушення у сфері охорони природи, використання природних ресурсів, охорони культурної спадщини» та 8 «Адміністративні правопорушення в промисловості, будівництві та у сфері використання паливно-енергетичних ресурсів» припадає лише склад правопорушення статті 95-1 «Порушення вимог нормативно-правових актів та нормативних документів з питань технічної експлуатації електричних станцій і мереж, енергетичного обладнання», який може бути застосований лише у випадку порушення вимог НПА та нормативних документів з питань технічної експлуатації електричних станцій і мереж, енергетичного обладнання суб'єктів електроенергетики, суб'єктів відносин у сфері теплопостачання та споживачів електричної енергії. А у випадку виробництва електроенергії для власних потреб без експлуатації електричних станцій і мереж, обладнання суб'єктів електроенергетики відповідальність не настане.

Отже, в умовах змін у державі, у тому числі пов'язаних із приходом до Верховної Ради нових осіб, можна спробувати лібералізувати господарське, цивільне і податкове законодавство у бік надання дієвих податкових пільг та

ефективного застосування засобів регулюючого впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання, що названі у статті 12 Господарського кодексу України (зокрема державного замовлення, ліцензування, патентування, квотування, сертифікації, стандартизації, застосування нормативів та лімітів; регулювання цін і тарифів, надання інвестиційних, податкових та інших пільг, надання дотацій, компенсацій, цільових інновацій та субсидій). Також зараз вкрай важливою є власне популяризація застосування малим бізнесом та приватними особами вітро- та гідроенергетиків, сонячних батарей, інших приладів, систем та механізмів, призначених для виробництва та/або акумулювання енергії з альтернативних джерел. А це завдання повинні вирішувати громадські організації, торгово-промислові палати, наукові школи з різних галузей знань, окремі активісти і представники громадськості.

Література:

1. Руденко Л. Д. Управління діяльністю підприємств магістрального трубопровідного транспорту / Л. Д. Руденко // Форум права. — 2011. — № 2. — С. 796—802 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2011-2/11pjmram.pdf>
2. Дерев'янюк Б. В. Щодо структури програми використання енергії з альтернативних джерел / Б. В. Дерев'янюк // Город, регион, государство: экономико-правовые проблемы: Сб. науч. тр. / НАН Украины. Ин-т экономико-правовых исследований. — Донецк: Изд-во «Вебер» (Донецкое отделение). — 2009. — С. 68—74.
3. Дерев'янюк Б. В. Застосування засобів регулюючого впливу держави на суб'єкти господарювання, що використовують альтернативні джерела енергії // Актуальні проблеми цивільного права та цивільного процесу: Зб. доповідей та тез повідомлень учасників всеукр. наук.-практ. конф. / Ред. кол. С. Г. Кузьменко, О. І. Антонюк. — Донецьк: ДЮІ ЛДУВС ім. Е. О. Дидоренка, 2007. — С. 164—165.